

Handskriven längtan

en berättelse om min far Bus Oskar

Det nya året 1969 har precis vecklat ut sig i sin egen plan och är snart på väg att krocka med mina ritningar. Ett svart grovt streck dras i mitt vinterlov och alla andra dagar som sedan ska följa. Men ovetande om allt detta svänger jag mitt hår som är ljusaste ljusa och en verklig tillgång i den självupptagenhet som är ett privilegium för den som snart ska fylla sjutton.

Jag arbetar extra som biträde i Rune och Lisa Svenssons foto- och pappershandel på Bäckan; expedierar i blanddoften av tidningssvärta, sötsaker och mynt. Ett eget arbete och början till ett självständigt liv. Hur självständigt det faktiskt blev kan jag inte ana just då, för ännu har inte stolen bakom mig ryckts undan.

Då öppnas dörren från lägenheten innanför butiken och Rune stiger in, men hans annars godmodiga uttryck förbådar något mörkt. Han har fått telefon från min mor. På några sekunder ändras allt; min far har hastigt avlidit på lasaretet i sviterna efter en operation. Jag

Bus Oskar på cykelsemester 1937.

blir hemskjutsad till Utanmyra till det ofattbara faktum som bara kan tas in litet i sänder. Mor är förkrossad; min syster Anna-Karin sitter invirad intill spisen i en filt. Det är i köket i Busgard; alltings nav. Orden rör sig inte längre, de valnar.

Fyrtio år sedan och detaljerna är för evigt inristade, hågkomstens dragspel startar och tystnar när det själv vill. Far hann inte fylla sextio år. Av tiden efter minns jag inte mycket av tröst; nej allt utvecklas till en kamp att klara det mesta på egen hand för att livet ska kunna fortgå. Men tigandet är en dålig strategi; en mellanmänsklig karghet som leder tankarna in på fler avvägar än utvägar. Dock finns ingen plats för hjälplöshet, det jordiska måste ju fungera. Håll Nils i Kulåra lär mig hur man deklarerar en jordbruksfastighet och kunskap om hur man tar hand om sitt skogsskifte förmedlar skogshandlaren Gottfrid i Gesunda. Men det finns också plats för egen förkovran: kantor Margareta Schmidt vägleder in i sångkonsten och ordnar en sång- och instrumentalgrupp som Anna-Karin och jag deltar i .

Min far Bus Oskar Nilsson föddes i Utanmyra för jämnt hundra år sedan, 1909. Hundra år eller fyrtio eller tusen, kanske är det så att man finns till så länge som man håller sig kvar på minnets långbrygga.

Sverige1909. Det är folkbildningens stora tid och förvandlingen från bondesamhälle till industriland har börjat. Nykterhetsrörelsen var en del i forandet av ett nytt gemensamt samhälle. Den allmänna rösträtten som införts för män lagfästes detta år. Landet skakades av en svår social konflikt med strejker, lockouter och till slut en storstrejk. Den misslyckades, men reformarbetet tog vid. De tekniska uppfinningarna ändrade mycket. 1909 presenterades plasten bakelit; sången ”Tre små gummor” publicerades och kung Gustav V besökte Mora.

Far kom till världen som det tredje barnet i en familj som utökades med jämna mellanrum; föräldrarna var Bus Nils Olsson och Lejonbus Anna Persdotter. Far fick tidigt bidra som arbetskarl hemmavid i Utanmyra och Gesunda och efter skolgången följde arbete i skogen och som byggnadssnickare. Han gjorde lumpen vid Norrlands Trängkår i Sollefteå och var inkallad under beredskapsåren. Men fotoalbumens bilder visar att de hårt arbetande Solleröngdomarna också kunde ha roligt; där porträtteras flickor och pojkar på tältsestrar och på högfjäll och vid fiskesjöar. En förkrigssommar packas cyklarna för några dagars ledighet i Gävle och Furuviik.

I början av femtiotalet träffar Bus Oskar sömmerskan Maria Hammar från In-sjön. De var bäge engagerade i nykterhetsorganisationen NTO. Mina blivande

Hela familjen samlad för fotografering.

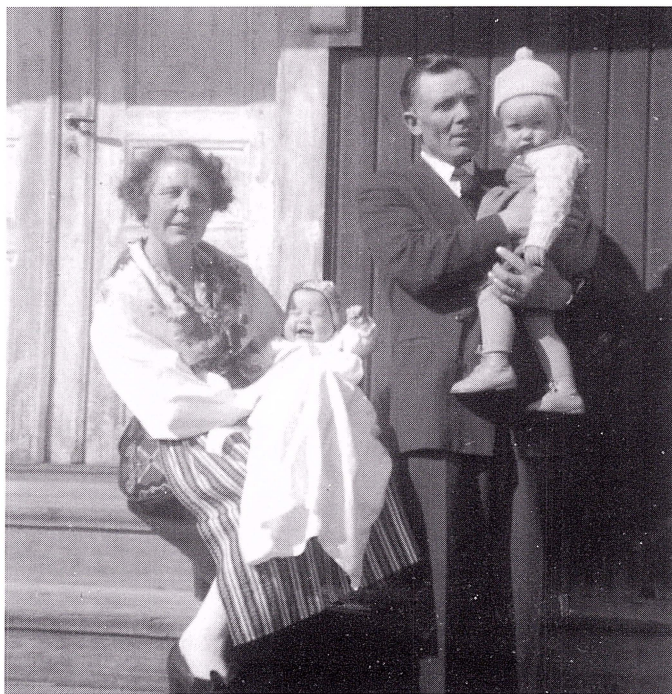
föräldrar höll förälskelsen vid liv genom brevväxling. Fars korta och koncist hållna brev finns sparade. Han beklagar sig över att han nästan aldrig kan vara ledig. Än ska kornet hässjas, än behövs hans hjälp i gårdssysslorna i Utanmyra och i Gesunda. På vintern väntar dryga dagar i skogen. Han tar sig med en lättviktare upp till Ryssaån, det är dragigt och kallt om morgnarna, men han klär sig duktigt och tycker att han har det bättre än många andra som sliter där. Det är en fördel om det kommer mycket snö, för då slår man sig inte när man ramlar. Är vädret slaskigt går det bra att barka, skriver far. Han söker byggnadsarbete, fast det är ont om sådana.

Romans i vårsol med Oskar och Maria.

En lördag visas en intressant ljudfilm från Kongo i Missionshuset på Sollerön, men annars är det långt till nöjen. Brevet avslutas oftast med hans innerliga önskan om svar före lördag. Under sommarhalvåret tar far cykeln till Insjön för att hälsa på. Till slut gifter de sig, det är i juni 1951 i prästgården i Insjön. Bostadsfrågan väntar då fortfarande på en lösning. Mor slutar sitt arbete vid kravattfabriken Blå Pilen i Insjön och flyttar in hos far som då bor i Gesunda. Han ger henne ett praktiskt råd; det är bäst att du tar med dig cykeln, kommunikationerna är det inget vidare med.

Far får därefter anställning som snickare på Mora Bryggeri och de kan hyra en lägenhet i företagets arbetarbostäder och bilda familj. Mina första månader i livet tillbringas således i Hemus innan vi skaffar tillfälligt och omodernt boende i Dundermasgard i Utanmyra, där Anna-Karin föds. 1955 är far klar med upprustningen av Busgard och vi kan flytta in. När flaggstången ska resas på gården skickas jag och Anna-Karin inomhus och får nöja oss med att följa händelsen stående på tå, tätt tryckta mot köksfönstret.

*Mor och far med
Anna-Karin och
Gunnel.*

Femtioalet går vidare. Far skaffar vår första bil 1956, en bulligt svartblänkande Ford Consul. Utanmyra ingår som självklar del i en ljusnande, tillkommande tid. Far arbetar på byggen, sköter småbruket parallellt och 1961 uppför han ett höns hus på gården. Men sextioalets konjunkturen kärvar och byggjobb finns inte på närmare håll än i Mälardalen. Långa tider bor han därför i Eskilstuna och Västerås, hyr sig ett rum och samåker med andra som delar samma arbetsituation. Det är ett helt annat sätt att leva för den som haft rum och svängrum i skog och på gårdar.

Pappa Oskar med flickorna.

Hemma i Utanmyra svarar mor för vardagslogistiken. Hon hjälper oss barn med läsläsningen. När vi somnat skriver hon brev till månadspendlaren i Mälardalen och berättar vad som tilldrar sig i byn. Det är en alltigenom underhållande läsning, där det ryms mycket längtan på och mellan raderna. Här finns övernog med praktiska bekymmer. Är det inte skrivelser från taxeringsnämnden, så handlar det om avgifter och fackföreningsböcker som ska hållas reda på. Postpersonalen lider emellanåt av måndagshumör, älgbössor har en tendens att försvinna på ett oförklarligt sätt och som det inte räckte med detta, syns en dag ute på åkrarna

rödvida lantmäteripinnar som blixtsnabbt växt upp ur jorden. Evigt följeslagande satelliter i ett lagaskifte som aldrig verkar kunna finna sin slutpunkt. Ibland river ett herrans blåsväder runt huset dag som natt. På vintern kan det uppstå rena rama skridskobanan ute på gården och isbitarna sprutar omkring, när hon måste spetta runt stallet.

Mor tar upp vävbeställningar för att få in lite extra inkomster. Det ordnas spinnkvällar i byn. Andra kvällar träffas kvinnorna och gör sucka. För männen gäller skogsarbete och snön kan nå hästarna upp till halsen. Men det är en rikedom när pannrummet är fullt av ved. Och i den kalla vinterkvällen vänder sig stjärnorna mot byn.

Efter fars död skrev mor under ett års tid en dagbok, där hon riktar varje dagsanteckning till ”käre ihågkomne Oskar”. ”Ja, det är bra nog tomt efter dig Oskar”, skriver hon. ”Jacken [vår hund] saknar dig lika mycket som vi gör, men vi har i alla fall TV och inte så kort koppel”, konstaterar mor.

Mor överlevde far med nästan fyrtio år; hon blev nittiosju, så när som på en vecka. Då hade hon gjort sitt och ända in i döden var hennes ansiktsuttryck beslutsamt.

Nuförtiden kan man i intervjuer med kvinnor i maktpositioner läsa hur de tackar sin goda och uppmuntrande faderskontakt, som på ett sådant avgörande sätt underlättat deras karriär och skapat självförtroende. Vi andra, som mest fick klara oss själva, har kanske svårt att föreställa oss hur ett sådant stöd kunde ta sig ut. Vi är nog många från småbrukarhem som aldrig gavs dessa verbala tips och muntra tillrop. Men å andra sidan fanns ju heller ingen förväntanstyngd att leva upp till.

Det som förmedlades mig var i alla fall den tysta och tidlösa kunskap som jag kanske inte hade vett att uppskatta då, men som jag fattat senare. Flit, skötsamhet, enkelhet, sunt förnuft och det egna ansvarstagandet. Att aldrig ge upp fast det går en emot och att alla har lika stor rätt att föra sin talan. Att försvara sig och sin hembygd.

Den sista februari 2009 beger jag mig till Västerås för att se en kyrka som far var med om att bygga där. Mikaelikyrkan heter den och finns i Västerås Lundby församling. Min syster hade för några år sedan letat på internet och vi slöt oss till att det måste vara just den; allt stämde. Det var på den tiden mor levde och hon blev mycket förtjust över detta fynd och utropade: tänk vad lätt man kan hitta

allt på nätet nuförtiden!

Jag halkar mig fram på isiga villagator och närmar en modern byggnad avsedd för en stadsdelsbefolkning. Hon lyser kritvit i vintersolen med runda väggar och kantiga utbyggnader intill stora fönster. Ingen domkyrka precis, men en katedral för den som vill. Vårvinterns daga-mån förlänger dagsljuset alltmer, våren kommer snart att stå som segrare. Jag tittar uppåt och ser en bit blå himmel som växer sig större; tillräckligt stor för att räcka till en sjömansblus, som mor skulle ha uttryckt det.

Åter tillbaka till stadskärnan igen där jag hittar ett antikvariat. Vid disken frågar jag försiktigt efter ”topografier från Dalarna”; som vore det ett hemligt lösenord som under gynnsamma förhållanden kan leda mig till oanade skatter. Jag visas genast till välfyllda hyllor, proppade med dalalitteratur och Ortsbeskrivningar. Jag bestämmer mig snabbt, förser mig och för i triumf hem ännu en intressant fångst.

I Mats Rehnbergs välskrivna ”Siljan” läser jag att ”.....sollborna, det är skogsfolk, fast deras gårdar och åkrar är vattenomflutna”. Så är det ju, tänker jag och erfar mer om hur det gick till med huggning, barkning, körning och flottning; ett litet utsnitt i det som nu är historia, men som var en självklar del av min fars vardag.

Bus Gunnel Åkesson